

بررسی زیرساخت‌های ارائه‌ی خدمات اطلاعاتی در کتابخانه‌های آموزشگاهی (دبیرستانی) شهر همدان

فریبا آزاده^۱

دکتر فرشته سپهر^۲

چکیده

هدف: پژوهش حاضر بررسی زیرساخت‌های اطلاعاتی موجود در کتابخانه‌های مدارس دولتی و غیرانتفاعی دوره‌ی متوسطه و پیش‌دانشگاهی شهر همدان می‌باشد.

روش‌شناسی: روش این پژوهش پیمایشی - توصیفی است شیوع و ابزار در نظر گرفته شده برای جمع‌آوری اطلاعات در این پژوهش، پرسشنامه است. جامعه آماری مورد مطالعه را ۶۳ کتابخانه آموزشگاهی تشکیل می‌دهد که حجم نمونه برابر با حجم جامعه در نظر گرفته شده است.

یافته‌های پژوهش: حاکی از آن است که ۸۰ درصد از مدارس مورد مطالعه دارای کتابخانه مستقل هستند و ۱۸ درصد نیز فاقد کتابخانه مستقل می‌باشند. مدارس که فاقد فضای مستقلی برای کتابخانه می‌باشند عمدتاً از اتاق پرورشی و نمازخانه مدارس (۵/۶ درصد) استفاده می‌نمایند. بیش از ۷۰ درصد مدارس از نظر تجهیزات در سطح پایینی قرار دارند. حدود ۵۵ درصد مدارس کتابدار مستقل ندارند و خدمات کتابخانه توسط معاون (مربی) پرورشی انجام می‌شود. در کلیه مدارس مورد مطالعه، کتابخانه‌ها بودجه تعریف شده سالانه ندارند و نحوه‌ی تأمین بودجه کتابخانه‌ها از طریق سرانه مدارس، و اهدا و زمان تخصیص بودجه به صورت مقطعی و بر اساس نیاز صورت می‌گیرد. گروه تعیین انتخاب مجموعه‌ی کتابخانه از دانش‌آموزان و آموزگاران نیز نظر سنجی می‌کنند. از لحاظ پوشش موضوعی بیشترین درصد کتابها به دین و مذهب (۸۷ درصد) و کمترین درصد را بانه (۴ درصد) می‌باشد. در ۶۳ درصد مدارس شیوه دسترسی به منابع از طریق قفسه باز انجام می‌گیرد.

نتیجه‌گیری: نتایج به دست آمده بیانگر آن است که زیرساخت‌های خدمات اطلاعاتی در کتابخانه‌های آموزشگاهی از نظر فضا، بودجه، تجهیزات، نیروی انسانی، مجموعه‌سازی، ارائه خدمات و خط مشی مطلوب نمی‌باشد.

کلیدواژه‌ها: بودجه، فضا، تجهیزات، نیروی انسانی، کتابخانه‌های آموزشگاهی، خدمات، زیرساخت، خدمات اطلاعاتی

۱. دانشجوی کارشناسی ارشد دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران شمال -

۲. عضو هیأت علمی گروه کتابداری و اطلاع‌رسانی واحد تهران شمال - fereshte.sepehr@yahoo.com

مقدمه

نظام خدمات اطلاعاتی به عنوان جنبه‌ای از نظام‌های اطلاعاتی به زیرساخت‌هایی نیاز دارد تا فعالیت خود را بر آن استوار سازد. (Lau, 2002)) زیرساخت اطلاع‌رسانی یا زیرساخت اطلاعاتی یا همان زیر بنای اطلاعاتی جنبه‌هایی از جامعه است که به فراهم آوردن، عامل و امکان انتقال اطلاعات مانند نشر، آموزش، خدمات اطلاع‌رسانی و غیره می‌پردازند بسیاری از صاحب نظران از جمله: آگوستو^۱، هوجس^۲ و هاسل^۳ معتقدند که اصلی‌ترین کارکرد کتابخانه و مراکز اطلاع‌رسانی ارائه خدمات مناسب به جامعه است. (Agosto and Huges Hasel, 2005)) وجود زیرساخت‌های خدمات اطلاعاتی در «کتابخانه‌های آموزشی»^۴ طبعاً آموزش را از عرصه تنگ و بستر درسنامه‌ها به فضای باز و گسترده وسیع دانش و مهارت خواهند کشاند؛ در چنین فضایی است که کتابخانه آموزشی جایگاه واقعی خود را در مدرسه و در نظام آموزش و پرورش خواهد یافت. (نشاط، ۱۳۸۳). با توجه به اینکه متخصصان کتابداری، کتابخانه‌های آموزشی را «آزمایشگاه یادگیری» نامیده‌اند و از لحاظ اهمیت، کتابخانه‌های آموزشی را «قلب یک واحد آموزشی» و از ارکان اساسی تعلیم و تربیت می‌دانند لذا، براساس نظریه‌های نوین تعلیم و تربیت، تأکید روز افزون بر ضرورت وجود کتابخانه‌های مدارس بیش از پیش احساس می‌شود. موجودیت هر کتابخانه می‌تواند به وجود کتابدار متخصص، فضای مناسب، بودجه کافی و انتخاب و تهیه منابع کتابخانه‌ای و الکترونیکی پایدار باشد. (عباسی هرمزی، ۱۳۸۶)

شهر همدان بواسطه سابقه تاریخی در تحولات اجتماعی نیازمند برنامه ریزی فرهنگی با پشتوانه مطالعاتی تحقیقاتی است و بخش عمده‌ای از سیاست‌گذاری، طرح‌ریزی و اجرای فعالیت‌های فوق بر عهده سازمان آموزش و پرورش می‌باشد. از آنجا که رسالت حرفه کتابداری و اطلاع‌رسانی ارائه خدمات اطلاعاتی مناسب به کاربران است، واضح است که وجود زیرساخت‌های ارائه خدمات اطلاعاتی در کتابخانه‌های آموزشی می‌تواند نقش حیاتی را در آموزش همگام با پیشرفت قرن بیست و یکم داشته باشد.

بیان مساله

زیرساخت همان «ساختار کلی» می‌باشد که دربرگیرنده همه خدمات اطلاعاتی برای همه اقشار جامعه و گروه‌های مختلف استفاده‌کنندگان است، اما همه این فعالیت‌ها نمی‌توانند بدون وجود اطلاعات، بدون کارمندان واجد شرایط، تجهیزات، یا بدون حمایت مالی و قانونی که بتواند افراد مسئولی را برای فعالیت نظام فراهم آورد، انجام گیرد. اهداف یک نظام آموزشی خوب آماده کردن افرادی برای ایفای نقش مؤثر در جامعه است. کتابخانه تلاش می‌کند تا اهداف مدرسه را پیش ببرد. اهمیت کتابخانه‌های آموزشی جدا از اهمیت آموزش و پرورش یک جامعه که نقش ساختاری در تمام کشورهای پیشرفته، در حال رشد و حتی عقب مانده دارد نیست. (نشاط، ۱۳۸۳)

منظور از زیرساخت‌های اطلاعاتی در کتابخانه‌های آموزشی عبارت است از مجموعه‌ای از امکانات، تجهیزات، نیروی انسانی، بودجه و منابع اطلاعاتی مناسب و مطلوب که پایه زیر بنایی خدمات اطلاعاتی را فراهم می‌کند. (Borgman, 2003)) هدف اصلی کتابخانه‌های آموزشی، مشارکت در دست‌یابی به اهدافی است که آموزش و پرورش تعیین کرده است. به رغم تأثیر مهمی که کتابخانه‌های آموزشی می‌توانند در جریان آموزش و پرورش داشته باشند، هنوز فلسفه وجودی، نقش و وظایف آنها در بدنه نظام آموزش و پرورش کشورمان بدرستی تبیین نشده است و نظام آموزشی عنایت چندانی به عملکرد این گونه کتابخانه‌ها ندارد و اساساً به پدیده‌ای به نام کتابخانه نمی‌اندیشند. اگر کتابخانه‌های مدارس به حال خود گذاشته شوند که خارج از زیرساخت کتابخانه بسط و توسعه پیدا کنند باعث اتلاف منابع و ضرر و زیان به ملت و مدارس خواهد بود. اهمیت و ضرورت این تحقیق با توجه به آنچه گذشت، بررسی زیرساخت‌های اطلاعاتی موجود در کتابخانه‌های آموزشی می‌باشد تا با بررسی این زیرساخت‌ها نقاط ضعف و قوت این مراکز در ارائه خدمات اطلاعاتی به مراجعین مشخص شود تا بتوان با استفاده از

1. Agosto, 2005
2. Hughes, 2005
3. Hasell, 2005
4. School libraries

نتایج این تحقیق، زیر بنایی مناسب را پایه ریزی کرد و خدمات اطلاعاتی را بهینه کنند و در راستای ارائه خدمات اطلاعاتی مناسب نیازهای ضروری افراد جامعه، موارد پاسخ گویی به آنها و الگوهای دستیابی به اطلاعات شناسایی شود. بنابراین می‌توان گفت عوامل زیرساختی موثری نظیر بودجه، فضا، نیروی انسانی متخصص و انتخاب و تهیه منابع چاپی و الکترونیکی قطعاً بهره‌گیری از تکنولوژی اطلاعات را فراهم خواهد ساخت که هر کدام از این عوامل، بستر را برای مدیریت، حفاظت و بهره‌گیری موفقیت آمیز از اطلاعات هموار می‌کند. پژوهش حاضر به دنبال پاسخگویی به سؤالی‌های همچون: چگونگی وضعیت ساختمان و تجهیزات، فضا، توزیع و تخصیص نیروی انسانی، بودجه سالانه، مجموعه‌سازی در کتابخانه‌های مدارس و در نهایت شیوه ارائه خدمات در کتابخانه‌های مدارس است. پاسخگویی به هر یک از سئوال‌های فوق می‌تواند چشم‌اندازی روشن از وضعیت زیرساخت‌های کتابخانه‌های مدارس ترسیم نماید.

هدف کلی پژوهش

هدف کلی پژوهش، بررسی زیرساخت‌های اطلاعاتی موجود در کتابخانه‌های مدارس دولتی و غیرانتفاعی دخترانه دوره متوسطه و پیش دانشگاهی شهر همدان می‌باشد. برای نیل به هدف کلی این پژوهش، اهداف جزئی به شرح ذیل مطرح می‌گردد:

- ۱- شناسایی نظام توزیع و تخصیص نیروی انسانی در کتابخانه‌های آموزشی؛
- ۲- تعیین فضای مورد نیاز در کتابخانه‌های آموزشی؛
- ۳- آگاهی از بودجه تخصیص یافته به کتابخانه‌ها؛
- ۴- بررسی وضعیت تجهیزات کتابخانه‌ها در مدارس؛
- ۵- بررسی شیوه‌های ارائه خدمات اطلاعاتی در کتابخانه‌های فوق؛
- ۶- بررسی و کمی منابع کتابخانه‌ای و الکترونیکی موجود در کتابخانه‌های مدارس.

سئوالهای اساسی پژوهش

- ۱- وضعیت ساختمان، تجهیزات و فضا در کتابخانه‌های جامعه پژوهش چگونه است؟
- ۲- توزیع و تخصیص نیروی انسانی در کتابخانه‌های مدارس چگونه است؟
- ۳- بودجه سالانه کتابخانه به چه صورت تأمین می‌شود؟
- ۴- شیوه‌های انتخاب و تهیه منابع موجود در کتابخانه‌های این مدارس به چه صورت است؟
- ۵- ارائه خدمات در این کتابخانه‌ها به چه صورت است؟

روش‌شناسی

نوع تحقیق کاربردی و بر اساس طرح تحقیق توصیفی از نوع پیمایشی است. لذا بدین منظور در پژوهش حاضر با استفاده از روش تحقیق پیمایشی با نگرش تحلیلی و روشهای آمار توصیفی به بررسی زیرساخت‌های ارائه خدمات کتابخانه‌های واحدهای مورد پژوهش پرداخته شده است. جامعه مورد پژوهش را کلیه مدارس متوسطه و پیش‌دانشگاهی دولتی و غیرانتفاعی دخترانه شهر همدان تشکیل می‌دهد که تعداد ۶۳ کتابخانه مدرسه می‌باشد. همچنین در این پژوهش با توجه به محدود بودن جامعه آماری از روش نمونه‌گیری خاصی استفاده نشده است و تمام حجم جامعه به عنوان حجم نمونه مورد بررسی قرار گرفته است.

ابزار گردآوری اطلاعات

شیوه و ابزار در نظر گرفته شده برای جمع‌آوری اطلاعات در این پژوهش، پرسش‌نامه است. پرسشنامه در ۲ بخش اطلاعات آموزشی و سئوال‌های اصلی بر مبنای پرسشهای اساسی پژوهش طراحی و تنظیم گردید و برای بررسی روایی و اعتبار آن از افراد صاحب‌نظر استفاده شده و با توجه به نظرات آنها و تعدیل پرسشنامه ابزار نهایی گردآوری اطلاعات تدوین گردید.

فرضیه پژوهش

اکثریت کتابخانه‌های مدارس مورد مطالعه از نظر فضا، تجهیزات، نیروی انسانی، بودجه، مجموعه‌سازی و ارائه خدمات مطلوب نمی‌باشد.

مروری بر پیشینه پژوهش

مطالعات صورت گرفته در زمینه کتابخانه‌های آموزشی که مرتبط با موضوع تحقیق حاضر می‌باشد به عنوان پیشینه پژوهش معرفی می‌شود. لذا برای حصول اطمینان از تکراری نبودن مسأله مورد پژوهش و همچنین برای آگاهی از فعالیتهای که در گذشته در داخل و خارج از کشور صورت پذیرفته، جستجویی با کیفیت زیر در منابع مکتوب و الکترونیکی مورد نظر صورت پذیرفت. مطالب این بخش در دو قسمت پیشینه پژوهش در داخل کشور و پیشینه پژوهش در خارج از کشور تنظیم گردیده است. که ابتدا به بررسی مطالعات صورت پذیرفته در داخل کشور پرداخته می‌شود.

پیشینه‌های پژوهش در داخل کشور

کلباسی (۱۳۸۰) در پایان‌نامه خود به بررسی میزان پویایی کتابخانه‌های مدارس دوره راهنمایی و متوسطه نظری شهر اصفهان پرداخته است. هدف از این پژوهش آگاهی از وضعیت موجود در کتابخانه‌های آموزشی و مقایسه امکانات، وسایل و تجهیزات، نیروی انسانی و دیگر ویژگی‌های آنها با استاندارد مورد قبول است. یافته‌های پژوهش حاکی از آن است که بیشتر مدارس مورد پژوهش دارای کتابخانه بوده‌اند اما از نظر مساحت و فضای اختصاص داده شده به کتابخانه فاصله زیادی با استانداردهای قابل قبول وجود دارد.

شرافتی (۱۳۸۳) در پژوهش خود وضعیت کتابخانه‌های آموزشی (مقطع متوسطه) استان کهگیلویه و بویر احمد را مورد بررسی قرار داده است. یافته‌های پژوهش حاکی از این قرارند: کمبود کتاب و روزآمد نبودن مجموعه، کمبود بودجه، کمبود نیروی انسانی متخصص، نامناسب بودن فضای کتابخانه‌ها، نبود نشریات ادواری، کمبود وسایل دیداری و شنیداری، کمبود کتاب مرجع، استفاده نکردن از فناوری اطلاعات و نامناسب بودن زمان استفاده از کتابخانه.

صمدی علی نیا (۱۳۸۵) پژوهشی با عنوان بررسی راه‌های افزایش همکاری بین کتابخانه‌های آموزشی و عمومی شهر اصفهان را مورد بررسی قرار داده است. مهمترین یافته‌های پژوهش نشان داد که ۷۰٪ این کتابخانه‌ها کتابدار ندارند و ۱۳٪ ارتباط غیر رسمی بین این کتابخانه و کتابخانه‌های عمومی شهر وجود دارد که شامل معرفی مدیر مدرسه برای عضویت دانش آموز در کتابخانه‌ی عمومی، ارجاع دانش آموز برای تحقیق مدرسه، و ارسال منابع به کتابخانه‌ی مدرسه است.

جمشیدی (۱۳۸۶) در پایان‌نامه دوره کارشناسی ارشد به بررسی وضعیت کتابخانه‌های آموزشی مقطع متوسطه استان کرمانشاه و مقایسه استانداردهای ایفلا برای کتابخانه‌های آموزشی پرداخته است. هدف از این پژوهش بررسی وضعیت کتابخانه‌های آموزشی مقطع متوسط استان کرمانشاه از نظر فضا، بودجه، امکانات تجهیزات، نیروی انسانی، کمیت مجموعه و ارائه خدمات می‌باشد. همچنین پژوهش حاضر وضعیت بدست آمده را با «استانداردهای ایفلا برای کتابخانه‌های آموزشی» مورد مقایسه قرار داده است.

مجیدی (۱۳۸۶) عنوان پژوهش بررسی کتابخانه‌های آموزشی براساس کند و کاوی اجمالی در آمار رسمی وزارت آموزش و پرورش است. براساس آخرین آمار رسمی سالانه وزارت آموزش و پرورش در سال ۱۳۸۵-۸۶ مسایل مربوط به کتاب و کتابخانه و کتابدار آموزشگاه‌های کشور مورد بحث و بررسی قرار گرفته است. بر پایه یافته پژوهش در سال تحصیلی ۱۳۸۵-۸۶، ۱۵ میلیون دانش آموز و یک میلیون معلم و کارمند، به تعلیم و تربیت اشتغال داشته‌اند. در کل کشور ۱۴۵۲۴۱ آموزشگاه موجود بوده که فقط در ۲۲۱۱۸ آموزشگاه کتابخانه وجود داشته است. در نتیجه در ۱۲۳۱۲۳ باب آموزشگاه هیچ نوع کتابخانه‌ای موجود نبوده است. از این آمار سهم شهرها ۵۰۹۴۲ باب آموزشگاه و سهم روستاها ۷۲۱۸۱ باب آموزشگاه بوده است. به عبارت دیگر ۷۵/۶ درصد آموزشگاه‌ها در شهرها و ۹۲/۷ درصد آموزشگاه‌ها در روستاها، فاقد هر نوع کتابخانه‌ای

بوده‌اند. نتیجه حاصل از این بررسی نشان می‌دهد که کتابخانه‌های آموزشگاه ایران، به طور کلی در وضعیت‌های نامطلوبی بسر می‌برند.

میرحسینی (۱۳۸۶) در پژوهش خود جایگاه کتابخانه‌های مدارس در طرح ارزشیابی توصیفی در مدارس ابتدایی استان خراسان رضوی را مورد بررسی قرار داده است. این پژوهش با روش پیمایشی و تحلیل محتوای متون و اسناد مرتبط انجام گرفته است. یافته‌ها نشان داد که باواقعیت‌های موجود در کتابخانه‌های مدارس مجری طرح بر اساس استانداردهای جهانی به دلیل فقدان شرایط لازم به عنوان یک کتابخانه مدارس، نمی‌تواند به تحقق اهداف آموزشی طرح کمک کند.

پیشینه‌های پژوهش در خارج از کشور

مختار^۱ (۲۰۰۵) پژوهشی با عنوان کاربرد کتابخانه‌های آموزشی توسط معلمان در مدارس سنگاپور انجام داده است. یافته‌های این مطالعه در مورد استفاده از کتابخانه‌های آموزشگاه‌ها و منابع آنها توسط معلمان، سطح همکاری آنها با کتابداران آموزشگاهها و مسائلی که در استفاده از این کتابخانه‌ها با آن مواجه هستند. یک پرسشنامه در نظر گرفته شده است و ۷۶ نفر از معلمان از ۷ مدرسه در سنگاپور در این طرح شرکت نموده‌اند. یافته‌ها حاکی از آن است که معلمان به طور کلی از کتابخانه‌های آموزشی و از منابع اطلاعاتی متنوع به صورت کارآمد استفاده نمی‌کنند.

علت عدم استفاده معلمان از کتابخانه‌های آموزشی ناکافی بودن این کتابخانه از نظر موضوعات آموزشی می‌باشد. بعلاوه معلمان به طور بارز و محسوس با کتابداران مدارس در طرح‌ریزی در درس و سایر فعالیت‌های فرهنگی همکاری لازم را نداشته‌اند. این پژوهش پیشنهاد می‌کند که معلمان با نقش کتابخانه‌های آموزشی و کتابداران از طریق رشته‌های آموزش ضمن خدمت آشنا شوند.

جنگلر^۲ (۲۰۰۵). در پژوهش خود با عنوان کیفیت خدمات ارائه شده در مرکز رسانه‌ها و کتابخانه‌های آموزشی پرداخته است. نتایج پژوهش نشان می‌دهد که میان پیشرفت دانشگاهی، پیشرفت در زبان، مهارت در مطالعه و کیفیت خدمات ارائه شده در مرکز رسانه‌ها و کتابخانه‌ها رابطه مستقیمی، وجود دارد. یافته‌ها حاکی از آنست که در آزمونی که از دانش‌آموزان کلاس ششمی که توسط کتابداران آموزش دیده بودند و دانش‌آموزان همان مقطع که جز آموزش رسمی توسط معلمشان آموزش دیگری ندیده بودند، از نظر یادداشت برداری سازماندهی، اطلاع‌یابی، ارزشیابی اطلاعات و مهارت‌های کتابخانه‌ای، گروه نخست نمرات بالاتری بدست آورده‌اند.

ویس^۳ (۲۰۰۶). در پژوهش خود به بررسی محققان کانادایی در ارتباط موفقیت دانش‌آموزان و کتابخانه از سال ۱۹۵۰ تا به امروز است. یافته‌ها حاکی از آن است که بهبود توانایی مطالعه، بهبود خدمات کتابخانه‌ای و وجود کتابداران و معلمان حرفه‌ای در موفقیت دانش‌آموزان موثر است و دانش‌آموزانی که دارای کتابخانه متمرکز هستند نسبت به دانش‌آموزانی که از این امکان برخوردار نیستند بیشتر از مطالعه لذت می‌برند و در واقع یک ارتباط مثبت بین سطح خدمات کتابخانه و موفقیت تحصیلی وجود دارد.

هانسون وهاسل^۴ (۲۰۰۹). در پژوهش خود که با عنوان تاثیر تکنولوژی اطلاعات و ارتباطات بر صلاحیت‌های دانش‌آموزانی که در کتابخانه‌های آموزشی ثبت‌نام کرده‌اند به این موضوع پرداخته است که: از آنجاکه تکنولوژی اطلاعات و ارتباطات به صورت روز افزون در جامعه امروزی رواج پیدا می‌کند صلاحیت و شایستگی دانش‌آموزان همزمان با تکنولوژی اطلاعات و ارتباطات در قرن بیست و یکم مورد توجه قرار می‌گیرد. یافته‌ها حاکی از این است که با ارائه ماهیت غنی این اطلاعات بسیاری از کتابداران مدارس در زمینه کارکرد کتابخانه به پیشرفت‌هایی نائل آمدند.

دادزی^۵ (۲۰۰۹) این پژوهش در ارتباط با «نظرات دانش‌آموزان در مورد کتابخانه‌های آموزشی غنا» می‌باشد. هدف از این پژوهش گزارش تجربیات ۶۵ دانش‌آموز از ۵ کتابخانه که دیدار کردند از یکی از سه کتابخانه انتخاب شده در فضای

1. Mokhta
2. Gengler
3. Weiss
4. Hanson.Hassel
5. Dadzi

آموزشگاه غنا جهت یافتن خدمات مرجعی که در آنجا وجود داشت می‌باشد این پژوهش به دانش‌آموزان تجربیات دست اول را به عنوان جویندگان اطلاعات ارائه می‌دهد.

نتیجه‌گیری از پیشینه‌ها و مقایسه با پژوهش حاضر

از بررسی این مطالعات موارد زیر منتج گردید، که ضمن پرداختن به آنها، مورد مقایسه با تحقیق حاضر قرار می‌گیرد. تاکنون درباره زیرساخت‌های ارائه خدمات اطلاعاتی در کتابخانه‌های آموزشگاهی واحد همدان پژوهشی صورت پذیرفته است. در بین تحقیقات داخلی می‌توان عناوین موضوع پژوهشهای قاسمی (۱۳۸۰)، طهماسبی (۱۳۸۱)، صمدی علی نیا (۱۳۸۵)، جمشیدی (۱۳۸۶) را به لحاظ شباهت جامعه آماری و زمینه‌های فعالیت افراد مورد پژوهش مشابه پژوهش حاضر دانست. در خارج از کشور نیز مختار و دادری بررسی‌های مشابه را مورد مطالعه قرار دادند

یافته‌های پژوهش

به منظور اتخاذ تصمیم و نتیجه‌گیری، داده‌های جمع‌آوری شده در فرآیند پژوهش بایستی مورد تجزیه و تحلیل قرار گیرند و تجزیه و تحلیل درست داده‌ها مستلزم به کارگیری دقیق روشهای آماری است تا بدین وسیله یافته‌ها و نتایج پژوهش برای دیگران قابل درک، معنی دار و قابل قبول باشد. در پژوهش حاضر جهت تجزیه و تحلیل داده‌های جمع‌آوری شده، عمدتاً از روش آمار توصیفی از جمله شاخص‌های گرایش مرکزی متناسب با سوال‌های پژوهش استفاده شده است.

تجزیه و تحلیل توصیفی داده‌ها

اطلاعات مربوط به آموزشگاه

جدول ۱- توزیع فراوانی و درصد نوع مدارس مورد مطالعه

نوع آموزشگاه‌ها	درصد	فراوانی
دولتی	۸۵/۵	۴۷
غیر انتفاعی	۱۴/۵	۸
کل	۱۰۰	۵۵

با توجه به جدول ۱ می‌توان بیان داشت از کل مدارس مورد مطالعه در پژوهش حاضر ۴۷ (۸۵/۵ درصد) مدرسه دولتی و ۸ (۱۴/۵ درصد) مدرسه غیر انتفاعی شرکت داشته‌اند.

۱. اطلاعات مربوط به ساختمان و تجهیزات

پرسش ۱. وضعیت ساختمان، تجهیزات و فضا در کتابخانه‌های جامع پژوهش چگونه است؟

جدول ۲- توزیع فراوانی و درصد وضعیت مدارس از لحاظ کتابخانه مستقل

وضعیت	درصد	فراوانی
دارای کتابخانه مستقل	۸۰	۴۴
فاقد کتابخانه مستقل	۱۸/۲	۱۰
بدون پاسخ	۱/۸	۱
کل	۱۰۰	۵۵

با توجه به جدول ۲ می‌توان بیان نمود که ۸۰ درصد از مدارس مورد مطالعه دارای کتابخانه مستقل بوده‌اند و ۱۸ درصد نیز فاقد کتابخانه مستقل در مدارس بوده‌اند. همچنین ۲ درصد نیز در این زمینه اظهار نظری نداشته‌اند.

جدول ۳- توزیع فراوانی و درصد وضعیت فضای کتابخانه‌ها

وضعیت	درصد	فراوانی
دارای فضای کافی در کتابخانه‌ها	۷۱	۳۹
فاقد فضای کافی در کتابخانه‌ها	۲۹	۱۶
کل	۱۰۰	۵۵

اطلاعات جدول ۳ حاکی از آن است که ۷۱ درصد از مدارس از فضای کافی جهت کتابخانه برخوردار هستند و این در حالی است که ۲۹ درصد نیز فاقد فضای کافی برای کتابخانه بوده‌اند.

جدول ۴- توزیع فراوانی و درصد زیر بنای تقریبی کتابخانه‌ها در مدارس

وضعیت	درصد	فراوانی
۶ × ۴ متر	۶۳	۲۸
۸ × ۶ متر	۲۷	۱۲
۱۰ × ۸ متر	۵	۲
۱۲ × ۱۰ متر	۵	۲
کل	۱۰۰	۴۴

با توجه به جدول ۴ می‌توان نتیجه گرفت زیربنای تقریبی کتابخانه‌های مدرسی که دارای کتابخانه مستقل بوده‌اند عبارتند از ۲ درصد ۲۴ متر، ۴ درصد ۴۸ متر، ۲ درصد ۸۰ متر و ۹۲ درصد به ۱۲۰ متر.

۲. اطلاعات مربوط به نیروی انسانی در کتابخانه‌های آموزشی نگاهها

پرسش ۲. توزیع و تخصیص نیروی انسانی در کتابخانه‌های مدارس چگونه است؟

جدول ۵- توزیع فراوانی و درصد وضعیت مدارس از نظر نیروی کتابدار

وضعیت	درصد	فراوانی
دارای کتابدار مستقل	۴۳/۶	۲۴
فاقد کتابدار مستقل	۵۴/۵	۳۰
بدون پاسخ	۱/۸	۱
کل	۱۰۰	۵۵

اطلاعات جدول ۵ حاکی از آن است که ۴۴ درصد از مدارس دارای کتابدار مستقل می‌باشند (نیروی که صرفاً به امور مربوط به کتابخانه و کتابداری پردازد) و این در حالی است که ۵۵ درصد نیز فاقد کتابدار مستقل می‌باشند. به عبارتی ۵۶ درصد مدارس برای ارائه خدمات کتابخانه‌ای از سایر افراد استفاده می‌کنند (افرادی که در کنار وظایف تعریف شده، امور کتابداری مدارس را نیز انجام می‌دهند).

جدول ۶- توزیع فراوانی و درصد رشته تحصیلی متصدیان کتابخانه‌ها

رشته تحصیلی	درصد	فراوانی
رشته کتابداری	۰	۰
رشته غیر کتابداری	۱۰۰	۵۵
کل	۱۰۰	۵۵

در خصوص رشته تحصیلی افراد متصدی کتابخانه‌های آموزشگاهها با توجه به جدول ۶ می‌توان بیان داشت که در هیچ یک از مدارس، متصدی کتابخانه دارای مدرک کتابداری نمی‌باشند. عبارتی در تمامی مدارس مورد مطالعه افرادی که خدمات کتابخانه‌ای ارائه می‌نمایند دارای رشته تحصیلی غیر از کتابداری می‌باشند.

۳. اطلاعات مربوط به تامین بودجه کتابخانه‌های مدارس:

پرسش ۳. بودجه سالانه کتابخانه به چه صورت تامین می‌شود؟

جدول ۷- توزیع فراوانی و درصد وضعیت بودجه کتابخانه‌های مدارس

وضعیت	درصد	فراوانی
دارای بودجه سالانه	۰	۰
فاقد بودجه سالانه	۱۰۰	۵۵

با توجه به جدول ۷ می‌توان بیان نمود در کلیه مدارس مورد مطالعه کتابخانه‌ها فاقد بودجه تعریف شده سالانه می‌باشند.

جدول ۸- توزیع فراوانی و درصد بودجه کتابخانه‌های مدارس

وضعیت	درصد	فراوانی
از طریق سرانه مدرسه	۷۳	۴۰
از طریق انجمن اولیاء و مربیان	۷	۴
از طریق اهداء	۵۱	۲۸
از طریق نهادها و سازمان‌های مربوطه	۱۸	۱۰

با توجه به جدول ۸ در ارتباط با نحوه تامین بودجه کتابخانه‌های مدارس می‌توان بیان داشت در ۷۳ درصد مدارس، نحوه تامین بودجه کتابخانه‌ها از طریق سرانه مدارس، ۷ درصد از طریق انجمن اولیاء و مربیان و ۵۱ درصد از طریق اهداء و ۱۸ درصد نیز از طریق نهادها و سازمان‌های مربوطه تامین می‌گردد. لازم به شرح است که عمدتاً نحوه تامین بودجه کتابخانه‌های مدارس از طرق سرانه مدارس و اهداء (حدود ۷۳ درصد) صورت می‌پذیرد.

۴. اطلاعات مربوط به مجموعه‌سازی

پرسش ۴. شیوه‌های انتخاب و تهیه منابع موجود در کتابخانه‌های این مدارس به چه صورت است؟

جدول ۹- توزیع فراوانی و درصد وضعیت پوشش موضوعی منابع در کتابخانه‌های مدارس

وضعیت	درصد	فراوانی
کتابهای کمک درسی	۳۱	۱۷
کتابهای غیر درسی	۶۷	۳۷
منابع دیداری و شنیداری	۲	۱
کل	۱۰۰	۵۵

با توجه به جدول ۹ در ارتباط با وضعیت پوشش موضوعی منابع در کتابخانه‌های مدارس می‌توان بیان داشت در ۳۱ درصد مدارس، منابع بیشتر به کتابهای کمک درسی اختصاص یافته است، همچنین در ۶۷ درصد مدارس عمدتاً منابع دربرگیرنده کتابهای غیر درسی می‌باشند و ۲ درصد مدارس نیز عمدتاً دارای منابع دیداری و شنیداری می‌باشند.

جدول ۱۰- توزیع فراوانی و درصد گروه‌های تعیین کننده منابع کتابخانه مدارس

گروه‌های تعیین کننده	درصد	فراوانی
مدیران و کتابداران مدارس	۱۶	۹
دانش‌آموزان	۷۳	۴۰
یکی از دبیران	۷۳	۴۰
انجمن اولیاء و مربیان	۹	۵

با توجه به جدول ۱۰ در ارتباط با گروه‌های تعیین کننده منابع کتابخانه در کتابخانه‌های مدارس مورد مطالعه، می‌توان بیان داشت که ۱۶ درصد گروه‌های تعیین کننده منابع کتابخانه مدیران و کتابداران مدارس می‌باشد و عمدتاً (۷۳ درصد) گروه‌های تعیین کننده منابع کتابخانه‌ها به صورت نیازسنجی از دانش‌آموزان و معلمان صورت می‌گیرد. آزمودنی‌ها در اینجا بیش از یک گزینه را انتخاب نمودند.

جدول ۱۱- توزیع فراوانی و درصد وضعیت کتابخانه‌های مدارس از لحاظ پوشش موضوعی

تعداد	موضوع کتابها	بدون پاسخ	بیشتر از ۱۰۰ جلد	بین ۵۰ تا ۱۰۰ جلد	زیر ۵۰ جلد
تعداد	کتابهای مرجع	۴	۱۱	۱۸	۲۲
درصد		۷	۲۰	۳۳	۴۰
تعداد	فلسفه و منطق	۱۱	۵	۸	۳۸
درصد		۲۰	۱۰	۱۵	۵۶
تعداد	روان شناسی	۲	۱۴	۸	۳۱
درصد		۴	۲۶	۱۵	۵۶
تعداد	دین و مذهب (پرورشی)	۲	۴۸	۴	۱
درصد		۴	۸۷	۷	۲
تعداد	مطالعات اجتماعی	۹	۱۳	۱۱	۲۲
درصد		۱۶	۲۴	۲۰	۴۰
تعداد	زبان	۴	۱۰	۱۰	۳۱
درصد		۸	۱۸	۱۸	۵۶
تعداد	ادبیات داستانی(رمان)	۲	۳۶	۸	۹
درصد		۴	۶۵	۱۵	۱۶
تعداد	ادبیات(ادبی و زبان)	۴	۳۲	۱۰	۹
درصد		۸	۵۸	۱۸	۱۶
تعداد	فیزیک	۶	۱۸	۱۴	۱۷
درصد		۱۱	۳۳	۲۵	۳۱
تعداد	شیمی	۶	۱۳	۱۵	۲۱
درصد		۱۱	۲۴	۲۷	۳۸
تعداد	ریاضیات	۵	۲۶	۹	۱۵
درصد		۹	۴۷	۱۶	۲۷
تعداد	زیست شناسی	۷	۱۲	۱۵	۲۱
درصد		۱۳	۲۲	۲۷	۳۸
تعداد	رایانه	۴	۲	۳	۴۶
درصد		۷	۴	۵	۸۴
تعداد	پزشکی	۱۳	۵	۷	۳۰
درصد		۲۴	۹	۱۳	۵۵
تعداد	تربیت بدنی	۵	۶	۱۲	۳۲
درصد		۹	۱۱	۲۲	۵۸
تعداد	هنر	۸	۹	۸	۳۰
درصد		۱۵	۱۶	۱۵	۵۴
تعداد	تاریخ و جغرافیا	۴	۲۷	۷	۱۷
درصد		۷	۴۹	۱۳	۳۱

با توجه به جدول ۱۱ که در ارتباط با وضعیت کتابخانه‌های مدارس از لحاظ پوشش موضوعی می‌باشد، می‌توان اشاره نمود بین ۱۰۰ تا ۲۰۰ جلد کتاب بیشترین درصد کتابهای موجود به ترتیب مربوط به دین و مذهب (پرورشی) با ۸۷ درصد، ادبیات داستانی با ۶۵ درصد، ادبیات (شعر و ادبی) با ۵۸ درصد و ریاضیات با ۴۷ درصد می‌باشد. همچنین در این دامنه کمترین کتابهای موجود مربوط به رایانه با ۴ درصد، علوم پزشکی با ۹ درصد، علوم فلسفی و منطق با ۱۰ درصد و علوم تربیت بدنی با ۱۱ درصد می‌باشد.

۵. اطلاعات مربوط به ارائه خدمات کتابخانه مدارس:
پرسش ۵. ارائه خدمات در این کتابخانه‌ها به چه صورت است؟

جدول ۱۲- توزیع فراوانی و درصد وضعیت آیین‌نامه مشخص و مدون در کتابخانه‌های مدارس

وضعیت	درصد	فراوانی
دارای آیین‌نامه مشخص و مدون	۰	۰
فاقد آیین‌نامه مشخص و مدون	۱۰۰	۵۵

با توجه به جدول ۱۲ در ارتباط با وضعیت آیین‌نامه مشخص و مدون در کتابخانه‌های مدارس مورد مطالعه، می‌توان بیان داشت ۱۰۰ درصد مدارس فاقد آیین‌نامه مشخص و مدون می‌باشند.

جدول ۱۳- توزیع فراوانی و درصد فرایند جستجوی اطلاعات در کتابخانه‌های مدارس

وضعیت	درصد	فراوانی
برگه دان	۱۳	۷
از طریق رایانه	۵	۳
مراجعه به کتابدار	۸۲	۴۵
کل	۱۰۰	۵۵

با توجه به جدول ۱۳ در ارتباط با فرایند جستجوی اطلاعات در کتابخانه‌های مدارس مورد مطالعه، می‌توان بیان داشت در ۱۳ درصد مدارس جستجوی منابع از طریق برگه دان، در ۵ درصد مدارس از طریق رایانه و در ۸۲ درصد مدارس نیز جستجو از طریق مراجعه به کتابدار و سفارش کتاب انجام می‌گیرد.

بحث و نتیجه‌گیری

مطابق با جدول ۲ نتایج به دست آمده در این خصوص حاکی از آن است که ۸۰٪ از مدارس مورد مطالعه دارای کتابخانه مستقل می‌باشند و حدود ۲۰٪ فاقد کتابخانه مستقل هستند. اطلاعات جدول ۳ حاکی از آن است که با توجه به اظهار نظر آزمودنی‌ها ۷۱ درصد از مدارس از فضای کافی جهت کتابخانه برخوردار هستند و این در حالی است که ۲۹ درصد نیز فاقد فضای کافی برای کتابخانه بوده‌اند. زیر بنای تقریبی کتابخانه‌های مدرسی که دارای کتابخانه مستقل می‌باشند بر اساس جدول ۴، عبارتند از ۴/۲ × ۶ متر، ۶/۶ × ۸ متر، ۲/۸ × ۱۰ متر و ۱۰/۸۰ × ۱۲ متر و ۶٪ نیز سایر موارد را اشاره داشته‌اند و همچنین ۶٪ نیز در این رابطه اظهار نظر نکرده‌اند. نتایج به دست آمده در راستای وضعیت نیروی انسانی در کتابخانه‌های مدارس بر اساس جدول ۵، حاکی از آن است که در حدود ۴۴٪ از مدارس مورد مطالعه دارای کتابدار مستقل می‌باشند (نیروی که صرفاً امور مربوط به کتابخانه و کتابداری انجام می‌گیرد) و این در حالی است که حدود ۵۵٪ نیز فاقد کتابدار مستقل می‌باشند. به عبارتی ۵۶٪ مدارس برای ارائه‌ی خدمات کتابخانه‌ای از سایر افراد استفاده می‌کنند. (افرادی که در کنار وظایف تعریف شده، امور کتابداری مدارس را نیز انجام می‌دهند). همچنین با توجه به جدول ۶ در هیچ یک از مدارس، متصدی کتابخانه دارای رشته کتابداری نبوده است. به عبارتی در تمامی مدارس مورد مطالعه افرادی که خدمات کتابخانه‌ای ارائه می‌نمایند دارای رشته تحصیلی غیر از کتابداری می‌باشند. در ارتباط با وضعیت تامین بودجه‌ی کتابخانه‌های مدارس مطابق جدول ۷ نتایج به دست آمده حاکی از آن است که کلیه‌ی مدارس مورد مطالعه کتابخانه‌ها فاقد بودجه تعریف شده سالانه و به صورت مستقل می‌باشند. بر اساس جدول ۸ در ۷۳٪ مدارس، نحوه تامین بودجه کتابخانه‌ها از طریق سرانه مدارس (پرورشی)، در ۷٪ مدارس از طریق انجمن اولیاء و مربیان و در ۵۱٪ مدارس از طریق اهداء و در ۱۸٪ نیز از طریق نهادها و سازمان‌های مربوطه تامین می‌گردد. لازم به شرح است که عمدتاً نحوه تامین بودجه کتابخانه‌های مدارس از طرق سرانه مدارس (پرورشی) و اهداء (حدود ۷۳٪) صورت می‌پذیرد. در خصوص

وضعیت مجموعه سازی کتابخانه‌های مدارس نیز مطابق جدول ۹ نتایج بدست آمده حاکی از آن است که در ۳۱٪ مدارس، منابع بیشتر به کتب کمک درسی اختصاص یافته است، همچنین در ۶۷٪ مدارس عمدتاً منابع دربرگیرنده کتب غیر درسی (در موضوعات مختلفی همچون مذهبی، داستان، هنر، رمان و...) می‌باشند و ۲٪ مدارس نیز عمدتاً دارای منابع دیداری و شنیداری می‌باشند. در ارتباط با گروه‌های تعیین کننده منابع کتابخانه در کتابخانه‌های مدارس مورد مطالعه بر اساس جدول ۱۰، می‌توان بیان داشت که ۱۶ درصد گروه‌های تعیین کننده منابع کتابخانه مدیران و کتابداران مدارس می‌باشد و عمدتاً (۷۳ درصد) گروه‌های تعیین کننده منابع کتابخانه‌ها به صورت نیازسنجی از دانش آموزان و معلمان صورت می‌گیرد. در ارتباط با وضعیت کتابخانه‌های مدارس از لحاظ پوشش، موضوعی می‌باشد با توجه به جدول ۱۱، می‌توان اشاره نمود بین ۱۰۰ تا ۲۰۰ جلد کتاب بیشترین درصد کتب موجود به ترتیب مربوط به دین و مذهب (پرورشی) با ۸۷٪، ادبیات داستانی با ۶۵٪، ادبیات (شعر و ادبی) با ۵۸٪ و ریاضیات با ۴۷٪ می‌باشد. همچنین در این دامنه کمترین کتب موجود مربوط به رایانه با ۴٪، علوم پزشکی با ۹٪، علوم فلسفی و منطق با ۱۰٪ و علوم تربیت بدنی با ۱۱٪ می‌باشد. مطابق با جدول ۱۲ در خصوص وضعیت ارائه خدمات کتابخانه‌ای در مدارس نتایج بدست آمده حاکی از آن است که: در ارتباط وضعیت آیین نامه مشخص و مدون در کتابخانه‌های مدارس مورد مطالعه، می‌توان بیان داشت ۱۰٪ مدارس فاقد آیین نامه مشخص و مدون می‌باشند. طبق جدول ۱۳، در ۱۳٪ مدارس جستجوی منابع از طریق برگه دان، در ۵٪ مدارس از طریق رایانه و در ۸۲٪ مدارس نیز جستجو از طریق مراجعه به کتابدار و سفارش کتاب انجام می‌گیرد. بر اساس جدول ۱۶، در ۶۳ درصد مدارس شیوه دسترسی به منابع از طریق قفسه باز (دانش‌آموزان خود به انتخاب کتاب مبادرت می‌ورزند) و در ۳۵ درصد نیز از طریق قفسه بسته (دانش‌آموزان با استفاده از لیست کتاب، کتاب مورد نظر را مشخص نموده و به کتابدار سفارش می‌دهند) انجام می‌گیرد. نتایج به دست آمده حاکی از آن است که زیرساخت‌های خدمات اطلاعاتی در کتابخانه‌های آموزشی از نظر فضا، تجهیزات، نیروی انسانی، بودجه، مجموعه‌سازی، ارائه خدمات و خطمشی مطلوب نمی‌باشد و بر همین اساس فرضیه تحقیق تأیید می‌گردد.

پیشنهادات کاربردی

- ۱- اولویت بخشیدن به تخصیص فضا و مکان کافی و مناسب همراه با تجهیزات ضروری برای کتابخانه‌های دبیرستانی با توجه به امکانات موجود در آموزشگاه‌ها.
- ۲- تربیت نیروی متخصص و نیمه متخصص کتابدار آشنا با کاربرد شبکه‌های اطلاع‌رسانی به ویژه شبکه اینترنت و خدمات متنوع آن در مرکز اطلاع‌رسانی از طریق آموزش ضمن خدمت امری لازم و ضروری است.
- ۳- تدوین و طراحی ساختار مدیریتی مناسب با سیاستها و اهداف سازمان مادر بطوری که ارائه خدمات به جامعه‌استفاده کننده در سیستم اطلاع‌رسانی موجود به صورت نظام‌مند گسترش یابد.
- ۴- تخصیص اعتبارات و بودجه لازم به مرکز اطلاع‌رسانی موجود به صورت مجزا جهت خرید مواد، تجهیزات، فعالیت‌های فوق برنامه و غیره.
- ۵- مسئولین کتابخانه‌های آموزشی با تشکیل همایش‌ها و دعوت از اساتید معتبر کتابداری و اطلاع‌رسانی جهت سخنرانی و ارائه راهکارهای مناسب با مدیران و مسئولان دیگر مرتبط با فعالیت‌های سازمان مادر را به نقش کتابخانه‌ها در پیشرو و اهداف سازمان واقف سازند، زیرا یکی از عمده مشکلاتی که در این بررسی همواره جلوه‌گری می‌کند، مشخص نبودن جایگاه واقعی کتابخانه آموزشی در اذهان افراد مسئول و مدیران سازمان مادر است.
- ۶- تدوین تقویم و برنامه‌ای منظم و منسجم برای طراحی، سامان دادن و هماهنگ کردن فعالیت‌های جنبی کتابخانه‌ای، همچنین معرفی تازه‌های کتاب، برپایی نمایشگاه‌های موقت و دائمی کتاب، فروشگاه کتاب، سخنرانی‌ها، تشکیل کلاس‌های جنبی و غیره که همه اینها موجب تشویق کارشناسان و کارکنان سازمان برای همکاری و استفاده بهینه از کتابخانه خواهد شد.
- ۷- بهره‌برداری مناسب از تکنولوژی رایانه‌ای در بخش‌های مختلف کتابخانه آموزشی ضروری است.
- ۸- ایجاد و راه‌اندازی کلاسهای آموزشی مستمر مربوط به علوم اطلاع‌رسانی و کامپیوتر برای مسئولین کتابخانه.
- ۹- برقراری مجدد پست سازمانی کتابدار برای کلیه مدارس.

۱۰- تعریف و مشخص کردن دقیق اهداف و وظایف کتابخانه‌های آموزشی در نظام آموزشی کشور گام مثبت و مفید و در عین حال ضروری است.

فهرست منابع

- جمشیدی، نظام. (۱۳۸۶). بررسی وضعیت کتابخانه‌های آموزشی مقطع متوسطه استان کرمانشاه و مقایسه با استاندارد ایفلا برای کتابخانه‌های آموزشی. پایان‌نامه‌ی کارشناسی ارشد علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه شهید چمران.
- شرافتی، ثریا. (۱۳۸۳). بررسی وضعیت کتابخانه‌های آموزشی (مقطع متوسطه) استان کهگیلویه و بویر احمد. فصلنامه کتاب. دوره‌ی هفدهم، ۴(زمستان) ص. ۳۰۶.
- صمدی علی نیا، ربابه (۱۳۸۵). بررسی راه‌های افزایش همکاری بین کتابخانه‌های آموزشی و عمومی شهر اصفهان. فصلنامه کتاب. دوره‌ی پانزدهم، ۴(بهار) ص. ۱۴۵.
- عباسی هرمزی، سوسن. (۳۸۶). کتابخانه‌های مدارس: تاریخچه، اهداف، وظایف، خدمات، استانداردها و توصیه‌ها. تهران: مؤسسه نشر شهر.
- کلباسی، محمدعلی. (۱۳۸۰). بررسی میزان پویایی کتابخانه‌های مدارس دوره‌ی راهنمایی و متوسطه نظری شهر اصفهان. فصلنامه کتاب. دوره‌ی پانزدهم، ۲(تابستان) ص. ۷۲.
- مجیدی، موسی. (۱۳۸۶). «بررسی کتابخانه‌های آموزشی بر اساس کندوکاوی اجمالی در آمار رسمی آموزش و پرورش». فصلنامه دانش‌شناسی، سال یکم، ۱ (تابستان) ص. ۸۳-۶۷.
- میرحسینی. (۱۳۸۶). بررسی جایگاه کتابخانه‌های مدارس در طرح ارزشیابی توصیفی در مدارس ابتدایی استان خراسان رضوی. پایان‌نامه‌ی کارشناسی ارشد علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی، دانشگاه فردوسی مشهد.
- نشاط، نرگس. (۱۳۸۳). کتابخانه آموزشی. تهران: شبکه کتاب.
- . Agosto, Demise E.; Hughes - Hassel, Sandra. (2005). "People, places, and question: An investigation of the everyday life information-seeking behaviors of urban song adults". Library and information science research. 27. (2). p. 191. 163
- Borgman, Christine. (2003). The invisible library: paradox of the global information infrastructure, p650
- Dadzie, Perpetuas. (2009). "Whither reference services? Views of some Ghanaian library school students". Library Review. vol. 58, issues. 1(2009) : 56-67
- Gengler, Matthew (2005). "The quality of presenting services in media center and library school". Library information science. 30 (1-2). 2005: 20-23.
- Hanson, Dana; Hassel Sandra (2009). "The information and communication technology competencies of students enrolled in school library media certification programs". School of information and library Science. 100: 2009: 134.
- Lau, Henry C. W (2002). "An intelligent information infrastructure to support knowledge discovery" Expert systems with apply.
- Weiss. B (2006). "Canada links libraries with achievement antario library association study documents that libraries spark test scores. school library journal.